

DEBRECENI EGYETEM
AGRÁR- ÉS MŰSZAKI TUDOMÁNYOK CENTRUMA
AGRÁRGAZDASÁGI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KAR
VIDÉKFEJLESZTÉSI ÉS AGRÁRGAZDASÁGTANI TANSZÉK

**INTERDISZCIPLINÁRIS TÁRSADALOM- ÉS AGRÁRTUDOMÁNYOK
DOKTORI ISKOLA**

Doktori iskola vezetője: Dr. Szabó Gábor, a közgazdaságtudomány doktora

„Doktori (PhD) értekezés tézisei”

**AGRÁRIRÁNYULTSÁGÚ VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAMOK AZ ELSŐ
NYÍRSÉGI FEJLESZTÉSI TÁRSASÁG ÉRDEKELTSÉGI TERÜLETÉN**

Készítette:

Hadházy Ágnes

Témavezető:

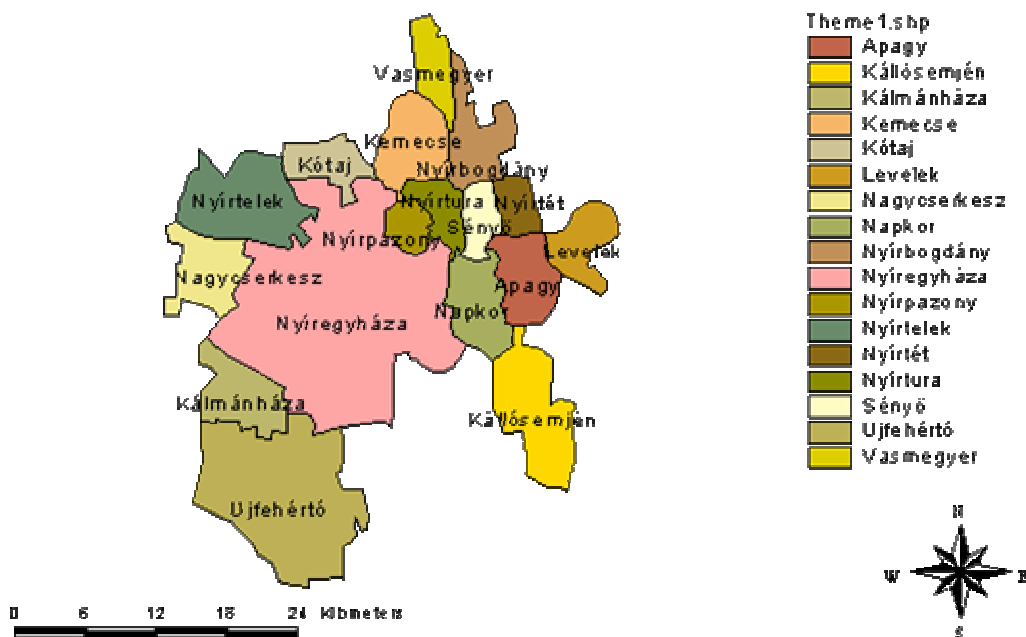
Dr. Lazányi János
MTA doktora

DEBRECEN
2008

1. A KUTATÁS TÁRGYA, CÉLKITŰZÉSEI

A disszertációm vizsgálati tárgyát képezi az Első Nyírségi Fejlesztési Társaságot (továbbiakban: Kistérségi Társaság) alkotó 17 település, amely Szabolcs-Szatmár-Bereg megye középnyugati részén helyezkedik el, központja Nyíregyháza. A Kistérségi Társaság 1992-ben alakult és fő célkitűzése volt a települések összefogása, koordinálása, olyan feladatok ellátása, melyet a települések önállóan a szűkös anyagi helyzetüknél fogva nem voltak képesek megvalósítani. A Kistérségi Társaság tagtelepülései: Apagy, Kállósemjén, Kálmánháza, Kemece, Kótaj, Levelek, Nagycserkesz, Napkor, Nyírbogdány, Nyíregyháza, Nyírpazony, Nyírtelek, Nyírtura, Nyírtét, Sényő, Újfehértó és Vasmegyer (1. ábra). Területe 906 km², népessége 175 520 fő, népsűrűsége Nyíregyházával együtt 194 fő/km², Nyíregyháza nélkül 94 fő/km². A Kistérségi Társaság a mai működési formáját és tagsági körét 1994 őszén a PHARE Területfejlesztési Program irányelvei alapján alakította ki.

1. ábra: Az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság települései

Forrás: Lazányi János szerkesztette, 2003.

A témaválasztásom alapgondolata az volt, hogy a Kistérségi Társaság térsége egy vidéki, agrárjellegű térség, ezért itt jelentős szerepe van a mezőgazdaságnak. A térség fejlesztését, a fejlett régióktól történő további leszakadásának megakadályozását azonban nem lehet csak a mezőgazdaság fejlesztési eszközeivel, agrárprogramokkal megvalósítani, ehhez komplex fejlesztésre, úgynevezett vidékfejlesztésre van szükség.

A disszertációm témájaként azért választottam az agrár- és vidékfejlesztési programok 1996 és 2006 közötti vizsgálatát, mert a Kistérségi Társaság megalakulása óta eltelt 10 évben még

nem készült részletes elemzés a fejlesztésekről, és azok hatásáról. Álláspontom szerint tíz év egy térség életében elég hosszú idő ahhoz, hogy jól szemléltethető legyen a települések fejlődésének, elmaradottságának, a demográfiai mutatók alakulásának, a települési infrastruktúra változásának mértéke.

Az értekezésem fő célkitűzése volt az 1996 és 2006 között megvalósított agrár- és vidékfejlesztési programok bemutatása, a programok eredményének és hatásának elemzése.

Az agrárprogramok megvalósítására elnyert pályázati források alapján célom volt összegezni, hogy a térségében mennyi fejlesztési forrást fordítottak gyümölcsültetvény telepítésére, új hűtőházak, élelmiszer-feldolgozó üzemek és állattenyésztő telepek létesítésére, régi üzemek korszerűsítésére. Az elnyert forrásból hány új üzemet építettek és hány régi üzemet újítottak fel. Mennyi fejlesztési forrást nyertek mezőgazdasági gépvásárlásra, öntöző telepek létesítésére, integrációk létrehozására, fiatal gazdák induló támogatására és gazdatanfolyamok megtartására.

Az agrárprogramokhoz hasonlóan terveztem elemezni a vidékfejlesztési programokat is. Összegeztem, hogy mennyi pályázati forrást fordítottak a kis- és középvállalkozások fejlesztésére, önkormányzati fejlesztésekre (a települések infrastruktúrájának fejlesztésére), turizmusfejlesztésre és az épített és kulturális örökség megőrzésére.

Fontosnak tartottam bemutatni, hogyan változott a Kistérségi Társaság településeinek fejlettsége 2000 és 2006 között, mely települések voltak társadalmi gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottak és magas munkanélküliséggel sújtottak. A Kistérségi Társaság településeinek fejlettségét elmaradottságát az országos fejlettségi átlaghoz is hasonlítottam. Bemutattam, hogy a településekre jutó fejlesztési források hatottak-e a települések fejlettségének mértékére és a komplex település-fejlettség meghatározásához használt paraméterekre.

A fejlesztési programok tíz éves (1996 és 2006 közötti) hatását a települések alapvető infrastruktúrájának, a vállalkozások számának, a demográfiai mutatóknak, a szolgáltatási szektorban dolgozók arányának, a lakosság jövedelmének és a munkanélküliek arányának változásán keresztül is mértem.

2. ELŐZMÉNYEK ÉS ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

A disszertációm saját vizsgálatok fejezetét négy részre bontottam: az első részben bemutattam a Kistérségi Társaság természeti, társadalmi és gazdasági adottságait. A társadalmi és gazdasági adatokat a 1995 évi (a Kistérségi Társaság megalakulása előtti év) településstatisztikai adatok alapján elemeztem. A második részben részletesen ismertettem az

1996 és 2006 között megvalósított agrár- és vidékfejlesztési programokat és a programok eredményét. A harmadik részben bemutattam a Kistérségi Társaság településeinek 2000 és 2006 között bekövetkezett fejlettségváltozását és a programok hatását. A negyedik részben ismertettem a kérdőíves felmérésem eredményét melyet a települések önkormányzatai által 2002 és 2006 között megvalósított fejlesztésekről készítettem.

Az 1996 és 2006 közötti nyertes pályázatokról összegyűjtött adataimat évek, települések, és agrár-, illetve vidékfejlesztési programok szerint csoportosítottam és vizsgáltam. A legfontosabb agrárprogramok: gyümölcsültetvény telepítés, élelmiszeripari beruházások, hűtőházépítés, erdőtelepítés, állatállomány fejlesztés, öntözés-melioráció, gépvásárlás és termelési integrációk létrehozása. A legfontosabb vidékfejlesztési programok: önkormányzati fejlesztések, kis- és középvállalkozások fejlesztése, turizmusfejlesztés és a vidéki társadalom tárgyi, szellemi, kulturális örökségének megőrzése.

A Kistérségi Társaság településeinek fejlettségét három időpontban (2000-ben, 2003-ban és 2006-ban), a Központi Statisztikai Hivatal által alkalmazott módszer szerint számítottam ki és mutattam be.

„Paerson Correlation” segítségével vizsgáltam a települések pályázói által elnyert fejlesztési források és a komplex településfejlettségi szám közötti, illetve a településfejlettségi szám meghatározásához használt paraméterek és a fejlesztési források közötti összefüggést. Az összefüggés-vizsgálathoz a Kistérségi Társaság településeinek pályázói által elnyert fejlesztési forrásokat három nagy csoportra osztottam:

- Elsőként az 1997 és 1999 között elnyert pályázati források és a 2000. évi komplex településfejlettségi szám, valamint a településfejlettség kiszámításához használt paraméterek közötti összefüggést határoztam meg.
- Másodikként a 2000 és 2002 között elnyert pályázati források és a 2003. évi komplex településfejlettségi szám, valamint a településfejlettség kiszámításához használt paraméterek közötti összefüggést határoztam meg.
- Harmadikként a 2003 és 2006 között elnyert pályázati források és a 2006. évi komplex településfejlettségi szám, valamint a településfejlettség kiszámításához használt paraméterek közötti összefüggést határoztam meg.

A fenti vizsgálati módszerrel („Paerson Correlation”) azonosan, három időszakban (2000, 2003 és 2006 években) meghatároztam az egy lakosra jutó pályázati forrás és a komplex településfejlettségi szám, valamint a településfejlettségi szám kiszámításához használt paraméterek közötti összefüggést.

A megvalósított programok hatását a Kistérségi Társaság településeinek statisztikai adataiban bekövetkezett változása alapján is értékeltem. Bemutattam és kiszámítottam, hogyan változott 1995 és 2006 között a települések demográfiai mutatója, a lakosság jövedelme, a mezőgazdasági és szolgáltatási szektorban dolgozók aránya, a munkanélküliek aránya, a települések infrastruktúrája (ivóvíz-, gáz-, szennyvízhálózat kiépítettsége) és a vállalkozások száma.

2006-ban kérdőíves felmérést végeztem a 2002 és 2006 közötti években megvalósított önkormányzati programokról és azok településfejlődésére gyakorolt hatásáról. A kérdőíven az alábbi 14 kérdés állt:

1. Élt-e az önkormányzat a pályázati lehetőségekkel?
2. Hogyan reagált a képviselő testület az Ön által előterjesztett pályázati tervekre?
3. Milyen pályázatokat részesítettek előnyben?
4. Mi volt az elsődleges szempont a pályázatok kiválasztásánál?
5. Mi okozta a legnagyobb gondot a pályázatok készítésénél?
6. Hogyan ítéli meg a pályáztatás rendszerét?
7. Milyen javaslatok vannak az önkormányzati fejlesztések jobbá tételéhez? (nyilvánosság, közbeszerzés....)
8. Mit tart elsődlegesnek a pályáztatás kapcsán?
9. Milyen javaslatok vannak a pályáztatás hibáinak javítása érdekében?
10. A megvalósított pályázatoknak milyen hatása van a település egészére?
11. Milyen fejlesztéseket szeretett volna megvalósítani, de pályázatok hiányában eddig még nem volt lehetősége?
12. Milyennek ítéli meg a település fejlettségét?
13. A település dinamikus fejlődéséhez milyen pályázatokat (fejlesztéseket) kellene még megvalósítani?
14. Az európai uniós pályázati lehetőségek milyen hatással vannak a településre? Mérhető-e már a hatás?

A kérdésekre adott válaszokat tartalmuk szerint csoportokra osztottam és elemeztem.

Az elemzéseim, számításaim eredményét a statisztikai ábrázolás eszközeivel tettem szemléletessé.

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

3. 1. A Kistérségi Társaság természeti, társadalmi és gazdasági adottságainak bemutatása

A Kistérségi Társaság agrárjellegű térség, egyik legjelentősebb ágazata a mezőgazdaság. A legutolsó településszintű talajhasználati felmérés szerint a térség jelentős része, 78 %-a mezőgazdasági terület, ebből a szántó 47 276 ha (61 %). Gyümölcsös területe 5 613 ha (8,23 %), amely az országos és a megyei átlagnál is magasabb. A szőlő területe nem jelentős 148 ha (0,1 %). A rét-legelő területe 6 710 ha (8,74 %). Az erdő területe 10 696 ha (20,21 %).

A Kistérségi Társaság demográfiai mutatója:

A Kistérségi Társaság lakosainak száma a megalakulása előtti évben (1995-ben) 170 500 fő volt. Ebben az időben a természetes szaporodás pozitív volt (+163), vagyis a térségben magasabb volt születések száma a halálozások számánál. Az óvodások száma 7 480 fő vagyis a lakosság 4,4 %-a volt. Az általános iskolások száma 18 948 fő, a lakosság 11,11 %-a volt. Az osztálytermek száma 804 db volt. Egy tanteremre jutó tanulók száma: 23,5 fő. Egy pedagógusra jutó tanulói létszám: 11,2 fő. Az oktatási intézmények informatikai infrastruktúrája ebben az időben még nem volt kiépített.

A munkanélküliek aránya a 17 település átlaga szerint 8,97 % volt. A mezőgazdasági szektorban foglalkoztatottak aránya az 1990-évi népszámlálási adatok szerint 29,6 % volt.

A szolgáltatási szektorban dolgozók aránya 1990-ben a Kistérségi Társaság településeinek átlaga alapján 37 %-os volt.

A települések infrastrukturális ellátottsága:

Az 1995-ben a Kistérségi Társaság településein 60 640 db lakás volt. A közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások száma: 47 057 db, aránya: 77,6 %. A közüzemi vízhálózat hossza: 833,8 km. A szennyvízcsatorna hálózatba kapcsolt lakások száma: 28 432 db volt, vagyis az összes lakás 46,9 %-a. A szennyvízhálózat hossza 411,5 km volt. A Kistérségi Társaság 17 települése közül csak 8 településen (Kálmánházán, Kótajban, Leveleken, Nagycserkeszen, Nyírbogdányban, Nyíregyházán, Nyírtelken és Újfehértón) volt kiépítve a szennyvízhálózat, de ott sem teljes mértékben. A vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma: 38 110 db, aránya: 62,8 % volt.

A vállalkozások száma 1995-ben 17 859 db volt. A vállalkozások 74 %-a (13 281 db) egyéni vállalkozás volt. Az összes vállalkozásnak csak a 3,3 %-a (589 db) volt mezőgazdasági vállalkozás. Az ezer lakosra jutó vállalkozások száma a települések átlaga szerint 105 db volt

3. 2. Az 1996 és 2006 között megvalósított agrár- és vidékfejlesztési programok eredménye és hatása

Gyümölcsültetvény telepítés:

1996 és 2006 között 2 198 744 e Ft hazai pályázati forrásból **2 524 hektár** gyümölcsültetvényt telepítettek a Kistérségi Társaság településein. A telepített ültetvény gyümölcsfajonkénti megoszlását vizsgálva megállapítom, hogy almát és meggyet telepítettek a legnagyobb arányban. A fejlesztés **eredményeként 8 %** fölötti lett a Kistérségi Társaság térségének gyümölcsös aránya, amely a megyében és az országban is a legmagasabb. A program **hatására** több étkezési minőségű áru terem, melynek következtében nő a gazdák árbevétele, jövedelme, versenyképessége és piacra jutási esélye. A gyümölcsstermelés sok kézimunkaerőt igényel, ezért a foglalkoztatás szempontjából is nagy jelentősége volt a fejlesztésnek.

Hűtőház, gyümölcstároló és csomagolórendszer építés:

Az agrárkormányzat az intenzív gyümölcsültetvény telepítésével párhuzamosan támogatta a hűtőházak, gyümölcstárolók és manipuláló rendszerek kiépítését is. A programra 1996-2006 között elnyert hazai és európai uniós fejlesztési forrás 797 632 e Ft volt. A beruházás **eredményeként 15** hűtőházat építettek, és **8** meglévő hűtőházat korszerűsítettek. A fejlesztés **hatására** a megtermelt nagy mennyiségű és jó minőségű terméket kisebb veszteséggel lehet tárolni, és a piaci igényeknek megfelelő módon csomagolni. A korszerűen csomagolt és jó minőségű terméket a gazdák télen vagy a következő tavasszal drágábban tudják értékesíteni. A termelők árbevétele és jövedelme is nagyobb lett. A korszerű hűtőházak lehetővé teszik, hogy egész évben egyenletesen biztosítható legyen a jó minőségű árú. A beruházással az agrárvállalkozók új munkahelyeket hoztak létre.

Az állattenyésztés és állatállomány fejlesztése:

A programra 281 124 e Ft hazai forrást nyertek a Kistérségi Társaság településein 1996-2006 között, melyből **9** állattartó telepet létesítettek, és **8** régi telepet újítottak fel.

A fejlesztés **eredményeként** az állattartó telepek környezetvédelmi, higiéniai, állat-elhelyezési feltételei javultak, amely lehetővé tette a minőségi követelményeknek megfelelő termékek előállítását. A program **hatása**, a jobb minőségű termékkel magasabb árbevételt és jövedelmet érnek el a termelők, nagyobb a piacon maradási esélyük. Az állattenyésztés feltételeinek javítása mellett, takarmánykeverőket és tárolókat is építettek, melyre 109 701 e Ft hazai fejlesztési forrást nyertek. A fejlesztés **eredményeként** jó minőségű, megfelelően tárolt takarmány áll az állattartó gazdák rendelkezésére.

Integrációk létrehozása:

A programra 68 263 e Ft hazai forrást nyertek a Kistérségi Társaság pályázói. Az azonos terméket előállító termelők integrációjának létrehozását a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium és az Európai Unió is támogatta. A fejlesztés **eredményeként** a termelők integrálódtak közös beszerzésre, gép és termesztéstechnológia alkalmazására, tárolásra és értékesítésre. Korszerű hűtőházakat, tárolókat építettek. Az összefogással több azonos minőségű, azonos csomagolású termékkel tudtak megjelenni a piacon. A fejlesztés **hatására** nőtt a gazdák piacra jutási esélye, versenyképessége és árbevétele.

Élelmiszer feldolgozók létrehozása:

Élelmiszer feldolgozók (zöldség-gyümölcs, kenyérgabona és állati termékek) építésére, fejlesztésére 907 000 e Ft hazai és európai uniós pályázati forrás érkezett a Kistérségi Társaság településeire 1996-2006 között. A fejlesztés **eredményeként** az elnyert forrásból **14** élelmiszer feldolgozó üzemet építettek, és 5 meglévő üzemet újítottak fel. A beruházás következtében a Térségben termelt élelmiszerek többségét helyben fel tudják dolgozni, és feldolgozott formában értékesíteni. A fejlesztés **hatására** nőtt a vállalkozások árbevétele, jövedelme, több és jobb minőségű termék jelent meg a piacon, és új munkahelyek jöttek létre.

Öntözés, melioráció:

A programra összesen 65 729 e Ft hazai pályázati forrás érkezett. A beruházás **eredményeként 620 ha** terület vált öntözhetővé. A fejlesztés **hatására** az öntözött területeken biztonságosabbá vált a termelés, több és jobb minőségű termék állítható elő, és mérséklődött az aszály okozta termés kiesés.

Mezőgazdasági gépvásárlás, géptárolók kialakítása:

A fejlesztést 267 477 e Ft hazai pályázati forrásból valósították meg. A beruházás **hatására** csökkent a gazdák javításra és karbantartásra fordított költsége. A megvásárolt erő- és munkagépekkel jobb minőségű munkát lehet végezni.

Erdőtelepítés:

1996 és 2006 között 667 073 e Ft hazai pályázati forrásból telepítettek erdőt a Kistérségi Társaság településein. A fejlesztés **eredménye**, hogy a gazdaságosan nem hasznosítható területeket erdősítették. A fejlesztés **hatására** csökkent a műveletlen, elhanyagolt, parlag területek aránya és a termelők vesztesége.

A legfontosabb vidékfejlesztési programokra; turizmusfejlesztésre, nemzeti örökség megőrzését segítő programokra, kis- és középvállalkozások fejlesztésére és önkormányzati programokra összesen 20 655 215 e Ft fejlesztési forrást nyertek a Kistérségi Társaság pályázói 1996 és 2006 között.

3.3. A TELEPÜLÉSEK FEJLETTSÉG-VÁLTOZÁSÁNAK VIZSGÁLATA

A Kistérségi Társaság településének fejlettségét 2000 és 2006 között három alkalommal vizsgáltam. A vizsgálatom célja az volt, hogy folyamatában ábrázoljam a települések fejlődésének-elmaradottságának alakulását.

A Kistérségi Társaság településeinek fejlettsége 2000-ben

A számításom eredménye alapján a Kistérségi Társaság 17 településének komplex település-fejlettségi mutatója 2000-ben 3,05 és 6,63 között volt. A legfejlettebb település Nyíregyháza (6,63) és Nyírpazony (5,21), a legfejletlenebb Nagycserkesz (3,32) és Nyírtét (3,05) volt (1. táblázat). A Kistérségi Társaság két települése, - **Nagycserkesz** és **Nyírtét** - volt társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott és 9 település - **Apagy**, **Levelek**, **Nagycserkesz**, **Nyírbogdány**, **Nyírtét**, **Nyírtura**, **Sényő**, **Újfehértó**, és **Vasmegyer** - volt magas munkanélküliséggel sújtott. A munkanélküliségi arányuk meghaladta az országos munkanélküliségi átlag (8,08 %) másfél szeresét, azaz 12,15 %-ot.

A Kistérségi Társaság településeinek fejlettsége 2003-ban

A Kistérségi Társaság településeinek komplex település-fejlettségi mutatója 4,06 és 7,17 között változott (1. táblázat). A legfejlettebb település Nyíregyháza (7,17), a legfejletlenebb Nagycserkesz (4,06) volt.

Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott település **Nagycserkesz** volt. Magas munkanélküliséggel sújtott település **Levelek**, **Nyírtét**, **Nyírtura** és **Sényő** volt. Munkanélküliségi átlaguk meghaladta az országos átlag (5,95 %) 1,75-szörösét, a 10,41 %-ot. A társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve magas munkanélküliséggel sújtott települések önkormányzatai a kiadásaikhoz 3 400 Ft/lakos hozzájárulást kaptak. A 17 település közül 5 település minősült elmaradottnak 2003 évben, és kapott 3 400 Ft normatív hozzájárulást lakosonként.

A Kistérségi Társaság településeinek fejlettsége 2006-ban

A számításom eredménye szerint a települések komplex fejlettségi száma 3,29 és 7,00 között volt. A legfejlettebb település Nyíregyháza és Nyírpazony, a legfejletlenebb Nagycserkesz és Nyírtét volt.

A Kistérségi Társaság elmaradott települései ebben az évben:

- Társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott települések: **Nagycserkesz** és **Nyírtét**. A komplex település fejlettségi számuk 3,65 alatt volt, vagyis 3,29 és 3,53 (1. táblázat).

- Magas munkanélküliséggel sújtott települések: **Levelek, Nagycserkesz, Nyírtét és Sényő.**

A Kistérségi Társaság két települése, Nagycserkesz és Nyírtét társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott és magas munkanélküliséggel is sújtott.

Az elmaradottságuk miatt Levelek és Sényő önkormányzata 2 500 forint/fő normatív támogatásban részesül, Nagycserkesz és Nyírtét települések önkormányzata pedig 4 600 forint/fő normatív támogatást kap.

1. táblázat

A Kistérségi Társaság településeinek komplex település-fejlettségi száma

Település megnevezése	Komplex település-fejlettségi szám		
	2000	2003	2006
Apagy	4,16	4,83	4,71
Kállósemjén	3,58	4,56	4,47
Kálmánháza	3,84	4,28	3,94
Kemecse	4,21	5,33	5,18
Kótaj	4,53	4,83	4,88
Levelek	4,26	5,17	4,88
Nagycserkesz	3,32	4,06	3,29
Napkor	4,11	5,22	4,88
Nyírbogdány	4,11	4,67	4,82
Nyíregyháza	6,63	7,17	7,00
Nyírpazony	5,21	6,33	6,82
Nyírtelek	4,79	5,28	4,65
Nyírtét	3,05	4,28	3,53
Nyírtura	4,05	4,94	4,94
Sényő	3,89	4,94	4,65
Újfehértó	3,89	4,72	4,59
Vasmegyer	3,58	4,17	3,94

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 2000, 2003, 2007.

A pályázati források hatása a Kistérségi Társaság térségének fejlettségére:

A hatásvizsgálathoz a településfejlettségi adatokat és az elnyert pályázati források összegét is három szakaszra bontottam. Az első szakaszban vizsgáltam a 2000-évi komplex településfejlettségi mutató, ill. a településfejlettség számításához használt paraméterek és az 1997, 1998 és 1999 évben elnyert pályázati források közötti összefüggést. A második szakaszban vizsgáltam a 2003-évi komplex településfejlettségi mutató, ill. a településfejlettség számításához használt paraméterek és a 2000, 2001 és 2003 években elnyert pályázati források közötti összefüggést. A harmadik szakaszban vizsgáltam a 2006-évi komplex településfejlettségi mutató, ill. a településfejlettség számításához használt paraméterek és a 2003, 2004 és 2005 és 2006 években elnyert pályázati források közötti

összefüggést. A „Paerson Correlation-os” összefüggés-vizsgálat elvégzése után az alábbi eredményt kaptam:

1. szakasz:

1/a. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák,
- az 1000 lakosra jutó telefon főállomások között a **korrelációs koefficiens (r): 0,926 és 0,937 között van.** Igen szoros pozitív az összefüggés.

1/b. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a komplex település-fejlettségi szám,
- a népsűrűség,
- a 11 év fölötti lakosság által végzett osztály szám,
- a működő gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó száma,
- az egy lakosra jutó SZJA alapot képező jövedelem között a **korrelációs koefficiens (r): 0,700 és 0,900 között van.** Szoros pozitív az összefüggés.

1/c Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a tercier és kvaterner szektorban foglalkoztatottak aránya,
- a közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások aránya,
- a vezetékes gázhálózatba kapcsolt lakások aránya,
- az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma között a **korrelációs koefficiens (r): 0,401 és 0,700 között van.** Közepes pozitív az összefüggés.

1/d. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a közlekedési viszonyokra vonatkozó elérési mutató között a **korrelációs koefficiens (r): - 0,773.** Szoros negatív az összefüggés.

1/e. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a mezőgazdasági foglalkoztatottak arány,
- a munkanélküliek aránya között a **korrelációs koefficiens (r): -0,401 és -0,700 között van.** Közepes negatív az összefüggés.

1/f. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a 60 év fölöttiek aránya, a vándorlási különbözet,
- az ipari foglalkoztatottak aránya,
- az egy hektár szántóterület átlagos aranykorona-értéke,
- a lakásépítések száma,
- az egy km vízvezetékre jutó zárt csatornahálózat hossza között a **korrelációs koefficiens (r): 0,400 alatt van.** Nincs összefüggés.

2. szakasz:

2/a. Az elnyert fejlesztési forrás és a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák között a **korrelációs koefficiens (r): 0,905**. Igen szoros pozitív az összefüggés.

2/b. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a komplex település-fejlettségi szám,
- a népsűrűség,
- a 7 évesnél idősebb lakosság által végzett évfolyam szám,
- a működő gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó száma,
- az egy lakosra jutó SZJA alapot képező jövedelem,
- az 1000 lakosra jutó telefon főállomások száma,
- az elérési mutató között a **korrelációs koefficiens (r): 0,701 és 0,900 között van**. Szoros pozitív az összefüggés.

2/c. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya,
- az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma között a **korrelációs koefficiens (r): 0,491 és 0,642**. Közepes pozitív az összefüggés.

2/d Az elnyert fejlesztési forrás és a munkanélküliek aránya között a **korrelációs koefficiens (r): -0,484**. Közepes negatív az összefüggés.

2/e. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a 60 év fölöttiek aránya,
- a vándorlási különbözet,
- a mezőgazdasági foglalkoztatottak arány,
- az egy hektár szántóterület átlagos aranykorona-értéke,
- az épített lakások aránya,
- a közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások aránya,
- az egy km vízhálózatra jutó zárt csatornahálózat hossza,
- a vezetékes gázt fogyasztó háztartások aránya között a **korrelációs koefficiens (r): 0,400-nél kisebb**. Nincs összefüggés.

3. szakasz:

3/a. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- a népsűrűség,
- a 7 évesnél idősebb lakosság által végzett osztály szám,
- a működő gazdasági szervezetek 1000 lakosra jutó száma,
- az egy lakosra jutó SZJA alapot képező jövedelem,

- az 1000 lakosra jutó telefon főállomások száma,
- az elérési mutató között a **korrelációs koefficiens (r): 0,701 és 0,900 között van**. Szoros pozitív az összefüggés.

3/b. Az elnyert fejlesztési forrás és a:

- a komplex település-fejlettségi szám,
- a szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya,
- a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák,
- az épített lakások aránya,
- az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma között a **korrelációs koefficiens (r): 0,401 és 0,700 között van**. Közepes pozitív az összefüggés.

3/c. Az elnyert fejlesztési forrás és a munkanélküliek aránya között a **korrelációs koefficiens (r): -0,459**. Közepes negatív összefüggés van.

3/d. Az elnyert fejlesztési forrás és:

- 60 évesek aránya,
- a vándorlási különbözet,
- a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya,
- a közüzemi vízhálózatba kapcsolt lakások aránya,
- az egy km vízvezetékre jutó zárt csatornahálózat hossza,
- a vezetékes gázt fogyasztó háztartások száma között a **korrelációs koefficiens (r): kisebb 0,400-nél**. Nincs összefüggés.

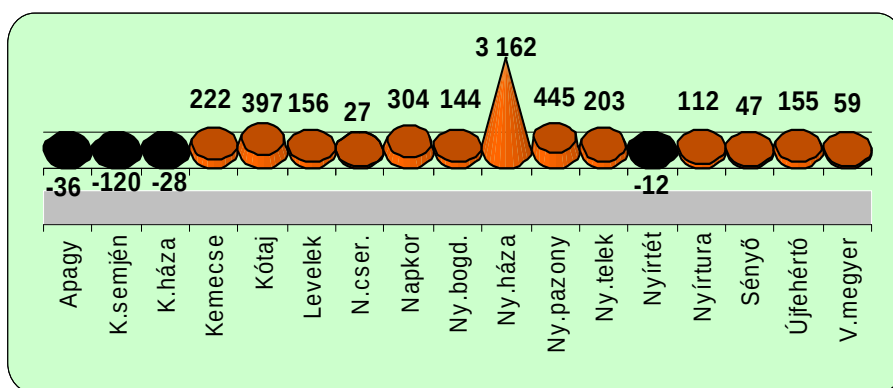
A vizsgálatom eredménye szerint összegzésként megállapítom, hogy mennél több pályázati forrást nyertek az adott településen, annál fejlettebb volt a település, annál magasabb volt a vállalkozássűrűség, és magasabb volt a települések infrastrukturális ellátottságának mértéke. Ahol több volt a vállalkozás, ott magasabb volt a foglalkoztatottak aránya, nagyobb volt a szolgáltatási szektorban dolgozók aránya, magasabb volt a lakosság jövedelme. A kevesebb fejlesztési forrást nyert települések fejletlenebbek voltak, a települési infrastruktúra mértéke alacsonyabb színvonalú volt, kevesebb új munkahelyet tudtak teremteni, ennek következtében ott alacsonyabb volt a vállalkozássűrűség, magasabb volt a munkanélküliek aránya, alacsonyabb volt a lakosság jövedelme. Tehát a vizsgálatom eredménye szerint **a fejlesztési források mértéke** közvetlenül vagy közvetett módon hatással volt a települések demográfiai mutatójának alakulására, a foglalkoztatottság mértékére, a munkahelyek számának alakulására, a lakosság jövedelmére és a települések infrastrukturális ellátottságának mértékére is.

Az egy lakosra jutó pályázati forrás és a komplex településfejlettségi mutató, valamint a településfejlettség számításához használt paraméterek között nem vagy csak igen kismértékű összefüggés van. Az alacsony korrelációs koefficiens érték vagy az összefüggéstelenség eredménye azzal magyarázható, hogy nem az a település a legfejlettebb, ahol az egy lakosra jutó fejlesztési forrás a legmagasabb, és nem az a legfejletlenebb, ahol az egy lakosra jutó fejlesztési forrás a legalacsonyabb volt.

A fejlesztések hatása a Kistérségi Társaság településeinek társadalmi és gazdasági mutatójára

A települések demográfiai mutatója és azok változása:

A Kistérségi Társaság lakosságának létszáma 5 237 fővel nőtt 1995 és 2006 között (2. ábra). A legnagyobb mértékű növekedés Nyíregyházán volt (3 162 fő). Négy településen: Apagyon, Kállósejmenben, Kálmánházán és Nyírtéten csökkent a lakosság létszáma. A csökkenés 12 és 120 fő között volt.

2. ábra: Lakónépesség-változás 1995 és 2006 között (fő)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 1995, 2006.

Az óvodás korúak száma 7 480 főről 6 254 főre csökkent 1995 és 2006 között. 1995-ben a lakosság 4,3 %-a volt óvodás korú, 2006-ban a 3,5 %-a. Az általános iskolások (6-14 évesek) száma 18 948 főről (11,11 %-ról) 16 054 főre (9,13 %-ra) csökkent. Az iskolások számának csökkenésével párhuzamosan 1 692 főről 1 509 főre csökkent a pedagógusok száma is. 1995-ben egy pedagógusra 11,2 tanuló jutott, 2006-ban 10,6 tanuló.

A 17 településen 2006 évben 151 osztályteremmel volt kevesebb, mint 1995 évben. 1995-ben 23 gyerek, 2006-ban már 25 gyerek jutott egy osztályteremre. A 7 évnél idősebb népesség által végzett évfolyam, osztály szám 1990 és 2001 között 7,46-ról 8,52-re emelkedett. Tehát az elmúlt tizenegy évben csökkent a 14 év alatti (óvodás és általános iskolás) gyereklétszám,

csökkent a pedagógusok és az osztálytermek száma, és nőtt az egy osztályra, pedagógusra jutó gyerekek száma.

Az önkormányzatok az elmúlt időszakban iskolaépítésre, korszerűsítésre, az iskolák informatikai eszközökkel történő ellátására fordították a fejlesztési forrásokat. A fejlesztés **eredményeként** kevesebb, de korszerűbb és informatikai eszközökkel felszerelt osztálytermek állnak a tanulók rendelkezésére.

A mezőgazdasági foglalkoztatottak arányának változása:

A mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 1990 és 2001 között 29,6 %-ról 9,9 %-ra csökkent a Kistérségi Társaság 17 településének átlaga szerint. 2001-ben 2,6 % és 30,6 % volt a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya: a legtöbb Nagycserkeszen (30,6 %), Kálmánházán (23,7 %), és Kállósejénben (18,9 %), a legkevesebb Sényőn (2,5 %), Nyíregyházán (2,6 %) és Nyírtúrán (3,4 %).

A szolgáltatási szektorban dolgozók arányának változása:

A szolgáltatásban foglalkoztatottak aránya 37 %-ról 56 %-ra nőtt 1990 és 2001 között a Kistérségi Társaság 17 településének átlaga szerint. A legnagyobb mértékű növekedés Napkoron (32,6 %) és Sényőn (30 %) volt. A legkisebb mértékben Nyírtelken (2 %), Vasmegyeren (8,1 %) és Kótajban (9,1 %) nőtt a szolgáltatási szektorban dolgozók aránya.

A munkanélküliek arányának változása:

A hazai és európai uniós forrásból megvalósított fejlesztések egyik fő célja volt a munkanélküliek arányának csökkentése. A statisztikai adatok azonban azt mutatják, hogy a fejlesztések ellenére nem csökkent, hanem nőtt a Kistérségi Társaság településeinek munkanélküliségi mutatója. Ennek oka az lehet, hogy a fejlesztési programokban eltervezett munkahelyek létrejöttek ugyan, de más munkahelyek megszűntek.

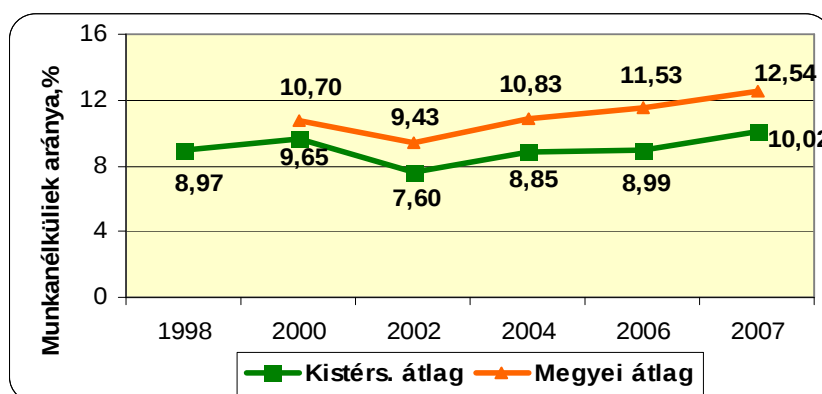
2007-ben a 17 településen átlagosan 10,02 % volt a regisztrált munkanélküliek aránya (1998 évhez viszonyítva 1,05 %-al emelkedett). Legalacsonyabb volt a munkanélküliek aránya Nyíregyházán és Nyírpazonyban (5,23 % és 5,74 %). 10 % fölötti volt ez az érték Kállósejénben, Kemezsén, Kótajban, Leveleken, Nagycserkeszen, Nyírtéten és Sényőn (2. táblázat). 1998 és 2007 között Apagyon, Kálmánházán, Nyírbogdányban, Nyírpazonyban, Nyírtéten, Nyírtúrán és Sényőn átlagosan 1,54 %-al csökkent, Kállósejénben, Kemezsén, Kótajban, Leveleken, Nagycserkeszen, Napkoron, Nyíregyházán, Nyírtelken, Újfehértón és Vasmegyeren átlagosan 2,72 %-al nőtt a regisztrált munkanélküliek aránya.

Munkanélküliek arányának változása 1998-2007 között

Település megnevezése	Munkanélküliek aránya (%)		Csökkenés (%)	Növekedés (%)
	1998	2007		
Apagy	10,32	9,69	1,02	
Kállósemjén	7,56	12,78		5,22
Kálmánháza	7,03	6,43	0,60	
Kemecse	8,69	12,49		3,80
Kótaj	7,94	11,85		3,91
Levelek	11,42	15,04		3,62
Nagycserkesz	9,88	15,21		5,33
Napkor	8,30	9,95		1,65
Nyírbogdány	8,47	8,04	0,43	
Nyíregyháza	4,64	5,23		0,59
Nyírpazony	7,09	5,74	1,35	
Nyírtelek	7,94	8,79		0,85
Nyírtét	13,12	11,62	1,50	
Nyírtura	11,24	6,99	4,25	
Sényő	14,25	12,61	1,64	
Újfehértó	6,93	7,98		1,05
Vasmegyer	7,72	8,99		1,27
Átlag:	8,97	10,02	1,54	2,72

Forrás: Észak-Alföldi Regionális Munkaügyi Hivatal, (<http://www.afsz.hu>) 2007.

Az elmúlt tíz évet vizsgálva megállapítom, hogy 1998 és 2000 között a megyében és a Kistérségi Társaság településein is nőtt a munkanélküliség, 2000 és 2002 között csökkent (<http://www.afsz.hu>) (3. ábra). 2002-től napjainkig ismét fokozatosan nő a munkanélküliek aránya. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei munkanélküliségi ráta 1-3%-al nagyobb volt a Kistérségi Társaság munkanélküliségi értékénél, de a csökkenés és növekedés tendenciája hasonló mértékű volt a vizsgált időszakban.

3. ábra: Munkanélküliek arányának változása (%)

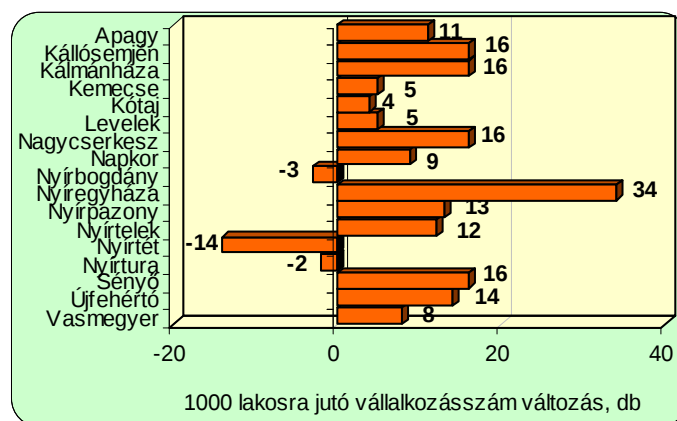
Forrás: Észak-Alföldi Regionális Munkaügyi Központ, 2007. <http://www.afsz.hu>

A települések infrastruktúrájának változása:

A vizsgált időszakban az önkormányzatok pályázati forrásból bővítették a közműhálózatot, melynek **eredményeként** az ivóvízhálózat hossza **833,8** km-ről **986,4** km-re nőtt, a szennyvízhálózat hossza **411,5** km-ről **592,1** km-re nőtt 1995 és 2006 között. 1995-ben még csak **nyolc** településen, 2006-ban **tizenhárom** településen volt szennyvízhálózat. A gázhálózatba kapcsolt lakások aránya **62,8** %-ról **77,8** %-ra emelkedett a vizsgált időszakban. A Kistérségi Társaság településein **60 640** db-ról **69590** db-ra nőtt a lakásállomány. A fejlesztések **hatására** komfortosabbak lettek a lakások, élhetőbbé vált a település, és javult a lakosságmegtartó képességük.

A vállalkozások számának változása:

1995 és 2006 között a vállalkozások száma 17 859 db-ról 22 852 db-re nőtt (4. ábra). Az ezer lakosra jutó vállalkozásszám növekedés a települések átlaga szerint 25 db volt. A legnagyobb mértékben nőtt az ezer lakosra jutó vállalkozásszám Nyíregyházán (34 db), Kállósemjénben, Kálmánházán, Nagycserkeszen és Sényőn (16-16 db). Nyírbogdányban, Nyírtéten és Nyírturán 2-14 db között csökkent az ezer lakosra jutó vállalkozásszám a vizsgált időszakban. Mindkét évben az egyéni vállalkozások aránya volt a legmagasabb: 1995-ben 74 %, 2006-ban 59 %.

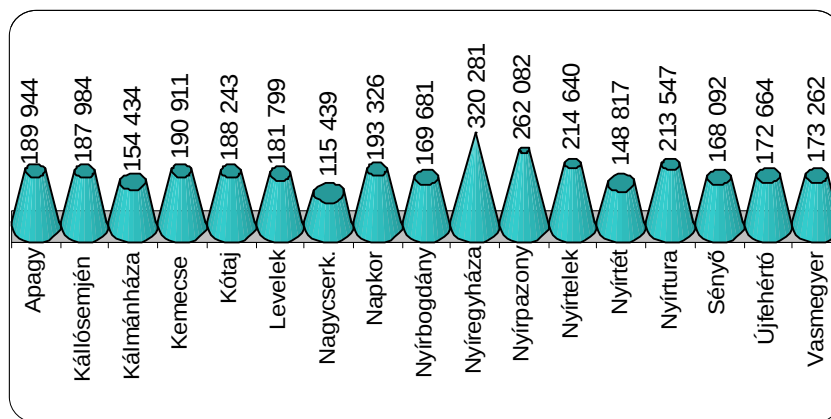
4. ábra: Ezer lakosra jutó vállalkozásszám változás 1995 és 2006 között (db)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 1995, 2006.

A lakosság jövedelmének változása:

1998-ban a Kistérségi Társaság településeinek átlaga szerint a lakosság SZJA alapot képező jövedelme 138 395 Ft volt, amely 2004-re 329 286 Ft-ra emelkedett. A növekedés mértéke 2,38-szoros volt. A legnagyobb jövedelem növekedés Nyíregyházán (320 281 Ft), Nyírpazonyban (262 082 Ft) és Nyírtelken (214 640 Ft) volt (5. ábra). A legkisebb volt a

keresetnövekedés Nagycserkeszen (115 439 Ft), Nyírtéten (148 817 Ft) és Kálmánházán (154 434 Ft). Álláspontom szerint a keresetnövekedés mértéke három tényezővel is magyarázható: a fejlesztések hatásával, az adózási morál javulásával, valamint a jogszabályi változásokkal. A megváltozott jogszabályok egyre kevesebb adómentes juttatást engedélyeztek, melynek következtében a vizsgált időszakban nőtt az SZJA alap.

5. ábra: Személyi jövedelemadó-alap növekedése 1998-2004 között (Ft)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, 1998, 2004.

3. 4. A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS EREDMÉNYE:

Kérdőíves felmérésem eredménye szerint az önkormányzatok 2002 és 2006 között a fejlesztési programjaikat főként hazai pályázati forrásokból valósították meg. A 12 válaszadó önkormányzat közül csak négy pályázott az Európai Unió Phare és Sapard forrására, és öt önkormányzat AVOP, GVOP és HEFOP forrásokra. A települések képviselő testületei a polgármesterek pályázatokra vonatkozó előterjesztéseit minden esetben támogatták, és a fejlesztéshez szükséges önerőt is megszavazták. A vizsgált időszakban (2002 és 2006 között) az önkormányzatok 60%-a alapvető infrastruktúrafejlesztést (víz-, szennyvíz-, úthálózat építést, bővítést), a települések 30%-a foglalkoztatást segítő programokat, közmunkaprogramokat és oktatási-infrastruktúra fejlesztést valósított meg.

A pályázatok kiválasztásánál az önkormányzatok 60%-ánál az önerő mértéke volt az elsődleges szempont. A kevés önerővel rendelkező önkormányzatok több esetben azért nem tudtak pályázni egy-egy fontos program megvalósítására, mert nem volt elég saját forrásuk. Ennek következtében a gazdagabb önkormányzatok több programot tudtak megvalósítani, gyorsabb ütemben fejlődtek, mint a szegényebb önkormányzatok. Így a kevés, és több önerővel rendelkező önkormányzatok között nőtt a fejlettségbeli különbség.

A pályázatok elkészítésénél az engedélyek, igazolások beszerzése, közbeszerzések lebonyolítása okozta a legnagyobb gondot. A pályáztatás rendszerét az önkormányzatok 40%-

a jónak, 33%-a túl bonyolultnak és bürokratikusnak tartotta. A pályázati kiírások legnagyobb hibájának tartom, hogy csak részben egyeztek meg az önkormányzatok fejlesztési céljaival. A települések sokszor arra pályáztak, amire éppen volt pályázati kiírás, de ez nem minden esetben egyezett meg az előzetesen eltervezett fejlesztési célkitűzéseikkel. Véleményem szerint a pályázati célokat összhangba kellene hozni az adott térség, régió fejlesztési céljaival. A polgármesterek nehezményezték, hogy a pályázati kiírások nem mindig fogalmaztak egyértelműen, vagy nem tartalmaztak részletes tájékoztatót, amely nehezítette a pályázó önkormányzatok helyzetét.

A polgármesterek véleménye szerint a megvalósított fejlesztések hatására javult a települések infrastruktúrája, bővült az intézményhálózat, élhetőbbé váltak a települések.

Pályázatok hiányában azonban négy település nem tudott utat, szennyvízhálózatot, csapadékvíz-elvezető rendszert, iskolát, sportcentrumot és kerékpárutat építeni a vizsgált időszakban.

2006-ig a települések kétharmadának volt, egyharmadának még nem volt európai uniós pályázata. A települések harmadánál még nem érezhető a csatlakozás kedvező hatása, de kétharmadánál az európai uniós források hozzájárultak a település fejlődéséhez. A legtöbb polgármester bízik abban, hogy az európai uniós források hatására nőni fog a települések lakosságmegtartó képessége.

A kérdőíves felmérésem óta (1996 augusztusától napjainkig) az önkormányzatok a kötelező feladataik ellátásához még kevesebb saját erővel rendelkeznek, mert a megváltozott jogszabályok egyre több feladatot helyeznek önkormányzati hatáskörbe, de ehhez nem kapnak elegendő forrást. Ezért egyes önkormányzatok a hiányzó saját erőt megpróbálják kötvénykibocsátással pótolni.

4. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

4.1. A Kistérségi Társaság pályázói által elnyert fejlesztési forrás összegzése alapján megállapítottam, hogy 1996 és 2006 összesen 28 584 547 e Ft-ot nyertek az agrár- és vidékfejlesztési programok megvalósításához. Ebből a pályázati forrásból az agrárgazdaság fejlesztésére lakosonként 45 176 Ft-ot, a vidékfejlesztési programok megvalósítására lakosonként 117 680 Ft-ot fordítottak.

4.2. Az agrárprogramok összegzése alapján megállapítottam, hogy a fenti időszakban összesen 7 929 332 e Ft-ot nyertek a pályázók, melyből **legtöbb forrást** (2 400 801 e Ft-ot) a

gyümölcsültetvény telepítésére fordították. Az elnyert forrásból **2 524 hektár gyümölcsültetvényt** telepítettek. A telepített ültetvény 60%-a alma, 20%-a meggy volt.

Az agrárprogramok közül második legfontosabb program volt az élelmiszer feldolgozók létesítése, melyre 907 000 e Ft pályázati forrást fordítottak. Az elnyert forrásból **14 új élelmiszer üzemet** építettek, és 5 régi üzemet újítottak fel.

Harmadik legtöbb forrást a **hűtőház és gyümölcstároló** építésére fordítottak, 797 632 e Ft-ot, melyből **14 új hűtőházat** építettek, és **8** régit korszerűsítettek.

Az **állatállomány fejlesztésére** elnyert pályázati forrás segítségével (281 124 e Ft) **9 új** állattartó telepet építettek, és **8** régit korszerűsítettek.

4.3. A vidékfejlesztési programok összegzése alapján megállapítottam, hogy összesen 20 655 215 e Ft fejlesztési forrást nyertek a Kistérségi Társaság térségének pályázói 1996 és 2006 között. A vidékfejlesztési programok közül legtöbb forrást (12 186 576 e Ft) a **kis- és középvállalkozások fejlesztésére** fordítottak. A program hatására a települések átlagos adata szerint **25-el** nőtt az ezer lakosra jutó **vállalkozások száma** és **2,38-szorosára** nőtt az egy állandó lakosra jutó **SZJA alapot képező jövedelem**.

4.4. Az **önkormányzatok fejlesztésére** a 17 településen összesen **7 765 705 e Ft** pályázati forrást fordítottak. A településstatisztikai adatok elemzése alapján megállapítottam, hogy **a fejlesztések hatására javult a települések infrastruktúrája, korszerűbbé váltak az oktatási intézmények, javult az egészségügyi alapellátás színvonala, és nőtt a Kistérségi Társaság térségének lakosság száma.**

4.5. A Kistérségi Társaság településeire jutó fejlesztési források és a komplex település-fejlettségi mutató, valamint a település fejlettség meghatározásához használt paraméterek között az alábbi összefüggéseket állapítottam meg:

Szoros és igen szoros összefüggés van a fejlesztési forrás mértéke és a komplex település-fejlettségi mutató, a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma, az 1000 lakosra jutó működő gazdasági szervezetek száma, a lakosság jövedelme, a lakosság iskolai végzettségének mértéke, a közlekedés színvonala, a telefon főállomások száma, a személygépkocsik száma és a népsűrűség között. **A korrelációs koefficiens (r): 0,7 fölött van.**

A szoros összefüggés azzal magyarázható, hogy a fejlett településeknek nagyobb esélyük van a források elnyerésére, mint a fejletleneknek. A fejlettebb településeken jobb a szolgáltatások

színvonala, nagyobb az idegenforgalom, magasabb a lakosság iskolai végzettsége, több munkahely van, jobbak a kereseti lehetőségek, mint a fejletlen településeken.

Szoros negatív összefüggés van a fejlesztési források mértéke és a munkanélküliek arány, valamint a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya között. **A korrelációs koefficiens (r): $-0,7$ fölött van.**

A negatív korreláció annak a következménye, hogy a fejletlen településeknek kisebb esélyük van a források elnyerésére, mint a fejletteknek. A fejletlen településeken alacsonyabb a vállalkozássűrűség, kevesebb munkahely van, kisebb a lakosság jövedelme, és magasabb a mezőgazdasági foglalkoztatottak és a munkanélküliek aránya.

4.6. A települések fejlettségének vizsgálata alapján megállapítottam, hogy a **társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott települések** száma 2000 és 2006 között nem változott (**2 db** volt), a **magas munkanélküliség miatt elmaradott települések** száma **9-ről 4-re** csökkent. Azonban a Kistérségi Társaság településeinek **23%-a nem** éri el az országos fejlettségi átlagot, és a települések **83%-án** pedig magasabb a munkanélküliségi ráta az országos átlagnál.

4.7. A **kérdőíves felméréssel bemutattam a településvezetők pályázati rendszerrel és a fejlesztések eredményével kapcsolatos véleményét**, melyszerint a Kistérségi Társaság önkormányzatai 2002 és 2006 között főként hazai forrásokból valósították meg a fejlesztési programjaikat. A válaszadó önkormányzatok felénél a pályázatok kiválasztásánál a legfontosabb szempont az önerő mértéke volt. A vizsgált időszakban a települések egy részénél a saját forrás hiánya miatt maradtak el fejlesztések. A válaszadó önkormányzatok harmada túl bonyolultnak, és bürokratikusnak tartja a pályáztatás rendszerét. A pályázati kiírások nem minden esetben egyeztek meg a Kistérségi Társaság önkormányzatainak fejlesztési céljaival. Sokszor arra pályáztak a települések, amire éppen volt pályázati kiírás. A megvalósított fejlesztések hozzájárultak a települések fejlődéséhez és lakosságmegtartó képességének növeléséhez.

4.8. Az agrárkutatás legújabb tudományos eredményeinek és az Európai Unió agrártámogatási rendszerének megismertetése céljából 2003-ban elsőként szerveztem „Kistérségi Agrárnapokat” a térség négy településén; Apagyon, Nyírbogdányban, Újfehértón és Nyíregyházán.

5. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

A kutatási eredményeimet a Kistérségi Társaság településeinek vezetői, a fejlesztési programok készítői, a helyi, regionális, országos és európai uniós pályázatok készítésénél használhatják fel.

A jobb felkészültségű, magasabb vállalkozó szellemmel rendelkező települések eddig is több pályázati forrást nyertek el, ezért fontosnak tartom az elmaradott térségek lakóinak oktatását, a pályázási készségük fejlesztését, melyhez a II. Nemzeti Fejlesztési Terv „Társadalmi megújulás és a Társadalmi infrastruktúra” operatív programjai 1 504,9 milliárd forintot irányoznak elő országos szinten.

Az agrárprogramok alapján megállapítható, hogy a Kistérségi Társaság térségében a fejlesztéseket komplexen valósították meg. Ennek a szemléletnek a további erősítését fontosnak tartom, és erre a II. Nemzeti Fejlesztési Terv „Gazdaságfejlesztési” operatív programjában országosan 690 milliárd forintot terveznek fordítani.

A Kistérség munkanélküliségének csökkentésére és új munkahelyek létrehozására indokoltnak tartom a kis- és középvállalkozások fejlesztését, a vállalkozások tőkeellátottságának javítását, a technológia korszerűsítését, a vállalkozások együttműködésének ösztönzését és a vállalkozói kultúra fejlesztését.

A Kistérségi Társaság településeinek további fejlesztését is fontosnak tartom, melyre a jövőben a Magyar Kormány és az Európai Unió is jelentős fejlesztési forrást szán.

A fejlesztési források és a településfejlettség közötti összefüggés-vizsgálatom eredményét elsősorban az elméleti szakemberek használhatják a fejlesztési források felosztásánál, a térségi központok dinamizáló hatásának megállapításánál, az elmaradott térségek felzárkóztatásánál.

A munkanélküliség kérdésében értek el eredményt az elmúlt időszakban, de a probléma megoldására további erőfeszítéseket, fejlesztési források bevonását tartom indokoltnak. Gondolok itt elsősorban a szakképzésre, átképzésre, az élethosszig tartó tanulásra, hisz az Európai Unióban csak a jól felkészült szakembereknek van esélyül a hosszú távú munkajövedelemre.

6. PUBLIKÁCIÓK AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN

Intézeti kiadványrészlet magyar nyelven:

HADHAZY Á. (2004): Természeti erőforrások az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság térségének mezőgazdaságában. In: A Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Kutató Központ jelene és kihívásai az Európai Unióba lépve. Szerk.: Iszályné Tóth, J. Nyíregyháza, 2004. szeptember 07. 185-190. p.

HADHÁZY Á. (2005): Agrárirányultságú vidékfejlesztési programok az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság térségében. In: Agrárgazdálkodás, kutatás, oktatás újabb feladatai az Európai Unióban. Szerk: Iszályné Tóth, J. Nyíregyháza, 2005. szept. 8. 38-48. p.

HADHÁZY Á.-MAGERA T. (2007): Pályázati forrásból megvalósított agrár- és vidékfejlesztési programok a Nyíregyházi Kutató Központban 2000 és 2006 között. In.: Iszályné T, J.(szerk.): Debreceni Egyetem Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma Kutató Központ Nyíregyháza. 80. évi Jubileumi Kiadvány. Szerk: Iszályné Tóth, J. 2007. szeptember 12. 537-544. p.

Külföldön idegen nyelven teljes terjedelemben megjelent előadás:

HADHÁZY Á. (2001): Rural development in Nyírség region „Agroecological potential of the East-Slovakian lowland from productive, environmental and economic aspects and 3 rd regional breeding day of beef-cattle.” Michalovce, 2001. szeptember 27-28. 162-165. p. (előadás).

HADHÁZY Á. (2004): Natural sources in Nyírség region's agrisulture. Agrarian Perspectives XIII. Sustainable development of an agrarian sector-challenges and risks. Second part. Prague, 2004. 22-23 sept. 859-862. p. (előadás).

Magyar nyelvű tudományos folyóirat idegen nyelvű összefoglalóval:

HADHÁZY Á. (2002): Az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság termőterülete, annak hasznosítása és fejlesztési prioritásai. Agrártudományi Közlemények, Különszám, Debreceni Egyetem, 51-54. p.

Magyarországon idegen nyelven megjelent poszter:

HADHÁZY Á. (2002): Characteristic of land use in Szabolcs-Szatmár-Bereg county. „Tájgazdálkodás, vidékfejlesztés az Észak-Alföldön” című tudományos tanácskozás, Nyíregyháza, 2002. szeptember. 20. (poszter).

HADHÁZY Á. (2002): Developmental sources and their distribution in region of the First Nyírség Developmental Company. Wellman Oszkár Tudományos Konferencia, Hódmezővásárhely, 2002. április 12-13. 90. p (poszter).

Magyar nyelven megjelent előadás idegen nyelvű összefoglalóval:

HADHÁZY Á. (2001): Fejlesztési stratégia Nyíregyháza és környezete térségében. Konferencia a Tudomány és a Gyakorlat Egységének megteremtésére. Gödöllő, 2001. május 17-18. 96-97. p. (előadás).

HADHÁZY Á. (2002): Vidékfejlesztési programok hatása a Nyírségi régió ökonómiai változásaira. „Tartamkísérletek, tájtermesztés, vidékfejlesztés” Nemzetközi Konferencia. Debrecen, 2002. június. 6-8, 139-143 p.(előadás).

HADHÁZY Á. (2002): Terület-és vidékfejlesztési források az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság működési területén. „Tessedik Sámuel Jubileumi Mezőgazdasági Víz-és Környezetgazdálkodási Tudományos Napok”. Szarvas, 2002. augusztus 29-30. 255-257. p.

HADHÁZY Á. (2002): Földhasználat és az agrártermelés sajátosságai Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. „EU komform mezőgazdaság és élelmiszerbiztonság” Szakmai Konferencia. Debrecen, 2002. szeptember. 23. 128-134. p. (előadás).

HADHÁZY Á. (2002): Földhasználat sajátossága az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság működési területén. III. Alföldi Tudományos Tájgazdálkodási Napok. 1. kötet. Mezőtúr, 2002. október 17-18. 34-39. p.

HADHÁZY Á. (2003): Az állattenyésztés összefüggései az Első Nyírségi Fejlesztési Társaságnál. „Agrárgazdaság, vidékfejlesztés és agrárinformatika az évezred küszöbén.” (AVA) Nemzetközi Konferencia. Debrecen, 2003. április 1-2. 166. p.(előadás). CD:

HADHÁZY Á. (2005): A Nyírségi régió erőforrásainak vizsgálata. „Agrárgazdaságtan, Vidékfejlesztés, Agrárinformatika” Nemzetközi Konferencia (AVA2). Debrecen, 2005. április 7-8. CD. (előadás).

HADHÁZY Á. (2007): A Nyírségi Kistérség település-fejlettségi vizsgálata. „Új lehetőségek a határmenti vidéki területek társadalomfejlesztésében Románia EU csatlakozása után” Nyíregyházi Főiskola, Nyíregyháza, 2007. január. 18. 25-29. p.(előadás).

HADHÁZY Á. (2007): Településfejlesztési programok és azok hatása a Nyírségi Kistérségben. „Agrárgazdaság, Vidékfejlesztés és Agrárinformatika (AVA3)” Nemzetközi Konferencia. Debrecen, 2007. március. 20-21. p. CD.

HADHÁZY Á. (2007): Művelési ágak és a talajminőség közötti összefüggések vizsgálata a Nyírségi Kistérség településein. MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos

Testülete XVI. évi Közgyűléssel egybekötött Tudományos Ülés. Nyíregyháza, 2007. október 5-6. (előadás).

HADHÁZY Á. (2007): Művelési ágak és a talajminőség közötti összefüggések vizsgálata a Nyírségi Kistérségben. „I. Nemzetközi Környezettudományi és Vízgazdálkodási Konferencia.” Szarvas, 2007. október 18-19-20. Tessedik Sámuel Főiskola. Tudományos közlemények Tom. 7. No. 1.2. Kötet. 265-270. p.(előadás)

Magyar nyelven megjelent előadás, idegen nyelvű összefoglaló nélkül:

HADHÁZY Á. (2000): Agrárstruktúra és vidékfejlesztés az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság területén. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tudományos Közalapítvány füzetek 14. „A vidékfejlesztés szellemi erőforrásainak hasznosítása.” Nyíregyháza, 2000. november 7. 214. p. (előadás)

HADHÁZY Á. (2001): Az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság mezőgazdasági szerkezete és vidékfejlesztési prioritásai. „Az Észak-Alföldi Régió mezőgazdasága és vidékfejlesztése.” Regionális tudományos tanácskozás és konferencia. Debrecen, 2001. október 30. (előadás).

HADHÁZY Á. (2002): Fejlesztési források és azok megoszlása az Első Nyírségi Fejlesztési Társaság működési területén. „Innováció, a tudomány és a gyakorlat egysége az ezredforduló agráriumban.” Tudományos Konferencia. Debrecen, 2002. április 11-12. 178-184. p.(előadás).

HADHÁZY Á. (2006): A Nyírségi régió erőforrásainak vizsgálata. Határmenti Vidékfejlesztési Tanácsadó Központ Nyitókonferencia. Debrecen, 2006. március. 30. 24-27. p. (előadás).

Magyar nyelven megjelent poszter és összefoglaló:

HADHÁZY Á. (2001): Agrárirányultságú területfejlesztési pályázatok a Nyírség központi kistérségében. „Az Észak-Alföldi Régió mezőgazdasága és vidékfejlesztése.” Regionális tudományos tanácskozás és konferencia. Debrecen, 2001. október 30. (poszter).

Nem a témában megjelent publikációk

Intézeti kiadványrészlet magyar nyelven:

HADHÁZY Á. (2006): A megújuló energiaforrások. Agrárgazdálkodás, kutatás, oktatás újabb feladatai az Európai Unióban. Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Kutató Központ Nyíregyháza. Szerk: Iszállyné Tóth, J. 2006. szeptember 6. 152-161. p.

Magyar nyelvű tudományos folyóiratban idegen nyelven, teljes terjedelemben megjelent cikk:

J. LAZÁNYI, A. MÁRTON, E. VASS, Á. HADHÁZY (1993): Result of sustainable Land Use is a Crop Rotation Experiment. Agrokémia és talajtan Tom. 42. No. 1-2. 101-108. p.

Magyar nyelven megjelent előadás, idegen nyelvű összefoglaló nélkül:

HADHÁZY Á. (1997): 70 éves a Westsik-féle homoki vetésforgó rendszer. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testületi 6. Közgyűlése. Nyíregyháza, 1997. szeptember 26-27. p.

HADHÁZY Á. (1998): A zöldborsó vetőmagtermesztés helye és szerepe a megye mezőgazdaságában. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tudományos Testület 7. Közgyűlése. Nyíregyháza, 1998. szeptember 26-27. p.17. (előadás).

HADHÁZY Á. (1999): Zöldborsó fajtafenntartás és nemesítés helyzete a DATE Nyíregyházi Kutató Központjában. „Növénytermesztési Kutatások Helyzete, Fejlesztési Lehetőségek” című tudományos tanácskozás. DATE, Debrecen, 1999. március 1. (előadás).

HADHÁZY Á. (1999): Zöldborsó nemesítés a DATE Kutató Központjában. „A konzervipari zöldborsó nemesítés és fajtahasználat időszerű kérdései” című tudományos tanácskozás. Nyíregyháza, 1999. június 10. (előadás).

HADHÁZY Á. (1999): A zöldborsó fajtajelöltjeink eredményei 1999. évben. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testület 8. Közgyűlése. Nyíregyháza, 1999. szeptember 25. (előadás).

HADHÁZY Á. (2006): A megújuló energiaforrások. A Magyar Tudományos Akadémia Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testülete és a Magyar Professzorok Világtanácsának XV. évi Közgyűléssel egybekötött Tudományos Ülése. Nyíregyháza, 2006. szeptember 23-24. (előadás). CD.

Magyar nyelven megjelent poszter és összefoglaló:

HADHÁZY Á. (1997): A vetésforgó-rendszer szerepe a homokhasznosításban. „Tiszántúli Mezőgazdasági Tudományos Napok.” Karcag, 1997. július 12-13. 218. p. (Poszter).